

ΕΠΕΤΕΙΑΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

Ιωάννης Δ. Κακουδάκης
Αντιστράτηγος ε. α.
Επίτιμος Α΄ Υπαρχηγός ΓΕΣ
πρώην Διευθυντής της Διεύθυνσης Ιστορίας Στρατού του ΓΕΣ και
Πρόεδρος της Ελληνικής Επιτροπής Στρατιωτικής Ιστορίας του ΓΕΕΘΑ

Η ΜΑΧΗ ΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ (20 Μαΐου 1941 – 29 Μαΐου 1941)

Η Μάχη της Κρήτης αποτελεί μια από τις πιο συγκλονιστικές, πρωτότυπες και παράδοξες μάχες του Β΄ Παγκόσμιου Πολέμου. Στην Κρήτη έγινε η πρώτη ρωγμή στο γερμανικό μύθο για το αήτητο του Άξονα, χαρίζοντας ανάταση και ανακούφιση στο Δυτικό Κόσμο και δίνοντας την ευκαιρία στους Ρώσους να αντιμετωπίσουν την επερχόμενη γερμανική λαίλαπα. Στην Κρήτη παίχτηκε η τρίτη πράξη του ελληνικού δράματος του έπους 1940-41, που άρχισε από τα βουνά της Ηπείρου, συνεχίστηκε στα Οχυρά της Μακεδονίας και Θράκης και έκλεισε στην Κρήτη!

Η κατάληψη της Κρήτης από τους Γερμανούς είχε τεράστια στρατηγική σημασία, γιατί θα αποτελούσε βάση εξόρμησης για τις δυνάμεις του Άξονα στις χώρες της Μέσης Ανατολής, στο Σουέζ, την Αίγυπτο και τη Βόρεια Αφρική, και θα εξασφάλιζε τις θαλάσσιες βρετανικές συγκοινωνίες μεταξύ Αλεξάνδρειας, Κύπρου και Μάλτας. Οι Γερμανοί, έπρεπε σε σύντομο χρόνο και με κεραυνοβόλες ενέργειες να καταλάβουν την Κρήτη για να συνεχίσουν τα κατακτητικά τους σχέδια προς Ρωσία, χωρίς χρονοτριβή, και να προχωρήσουν προς Μάλτα και Κύπρο. Η κατάληψη όμως της Κρήτης δεν ήταν εύκολη υπόθεση, γιατί ήταν σχεδόν αδύνατο να γίνει ενέργεια από τη θάλασσα, αφού οι Γερμανοί δεν είχαν αποβατικά πλοία για μια τέτοια μεγάλη επιχείρηση αφενός, και αφετέρου ο αγγλικός στόλος κυριαρχούσε στην Μεσόγειο. Αποφασίστηκε τελικά από τον Χίτλερ, μετά από τις προτάσεις του Αντιπτεράρχου Κουρτ Στούντεντ, η κατάληψη της Κρήτης να γίνει εξολοκλήρου από τον αέρα. Έτσι, για πρώτη και τελευταία φορά οι Γερμανοί έκαναν μια τέτοιας έκτασης και μορφής αεραποβατική επιχείρηση

Η στρατιωτική κατάσταση της Κρήτης την περίοδο αυτή ήταν απελπιστική. Η V Μεραρχία, η Μεραρχία της Κρήτης, η οποία είχε μεταφερθεί από το Νοέμβριο του 1940 στο Αλβανικό Μέτωπο εναντίον των Ιταλών, παρέμενε αποκλεισμένη ακόμη στην Ηπειρωτική Ελλάδα, και το κενό της οργάνωσης της άμυνας της Κρήτης είχαν αναλάβει εξολοκλήρου οι Βρετανοί, χωρίς όμως να την υλοποιήσουν στο βαθμό που θα έπρεπε. Από τον Νοέμβριο του 1940 μέχρι το Μάιο του 1941 άλλαξαν έξι διοικητές και η Κρήτη τελικά έμεινε ένα ανοργάνωτο και ανοχύρωτο φρούριο. Ακόμη, οι Κρητικοί ήταν σχεδόν άοπλοι, γιατί είχαν παραδώσει τον προσωπικό τους οπλισμό, περίπου 40-50.000 όπλα για να εξοπλισθεί ο Ελληνικός Στρατός, υπακούοντας στην έκκληση της Κυβέρνησης.

Οι Ελληνικές Δυνάμεις της Κρήτης στις 20 Μαΐου ήταν 474 αξιωματικοί και 10.977 οπλίτες, που είχαν μεταφερθεί από τα Κέντρα Νεοσυλλέκτων Πελοποννήσου, και επιπλέον, κατά τη διάρκεια της γερμανικής εισβολής συγκροτήθηκαν και πολλά τμήματα με άοπλους και ένοπλους πολίτες. Στις δυνάμεις αυτές πρέπει να υπολογίσουμε και τους 300 Ευέλπιδες με τους αξιωματικούς τους, και τη δύναμη της Σχολής Χωροφυλακής Ρεθύμνου περίπου 15 αξιωματικούς και 900 οπλίτες.

Οι Συμμαχικές Δυνάμεις ανέρχονταν σε 1.512 αξιωματικούς και 29.977 οπλίτες. Από πλευράς μέσων υπήρχαν 151 πυροβόλα από τα οποία 62 ήταν αντιαεροπορικά και 4 αντιαρματικά, 25 ελαφρά και μέσα άρματα μάχης, ΚΑΝΕΝΑ ΑΕΡΟΠΛΑΝΟ, ενώ ο βρετανικός στόλος Ανατολικά και Δυτικά της Κρήτης και ο λοιπός οπλισμός ήταν ανεπαρκής. Διοικητής όλων των δυνάμεων ελληνικών και συμμαχικών (βρετανικών, νεοζηλανδικών και αυστραλιανών) ήταν ο Νεοζηλανδός Υποστράτηγος Μπέρναρντ Φράμππεργκ που είχε αναλάβει από τις 30 Απριλίου 1941 με το Στρατηγείο του στον Άγιο Ματθαίο Χανίων.

Οι Γερμανοί διέθεσαν αρχικά 22.750 άνδρες, 1.370 αεροσκάφη και 70 πλοία υποστηριζόμενα από μικρό αριθμό ιταλικών αντιτορπιλικών και τορπιλακάτων. Τελικά, για την κατάληψη της Κρήτης έλαβαν μέρος πάνω από 60.000 Γερμανοί. Διοικητής όλων των Δυνάμεων εισβολής ήταν ο Γερμανός Πτέραρχος Λερ (LEOR). Η μεγάλη αεραποβατική ενέργεια με τη συνθηματική ονομασία Επιχείρηση «ΕΡΜΗΣ» (Unternehmen MERKUR) είχε οργανωθεί να εκτελεστεί σε τρεις ομάδες και σε δύο φάσεις. Η Α΄ Ομάδα (Δυτική) με τη συνθηματική ονομασία «Κομήτης»

να καταλάβει το αεροδρόμιο Μάλεμε των Χανίων. Η Β΄ (Κεντρική) με την ονομασία «Άρης» σε δύο Κλιμάκια να καταλάβει το πρώτο τις πόλεις Χανιά - Σούδα και το δεύτερο το Ρέθυμνο και το αεροδρόμιο της Πηγής (ανατολικά της πόλης) με επιδίωξη να συνενωθούν. Η Γ΄ Ομάδα με την ονομασία «Ωρίων» με αποστολή να καταλάβει την κατάληψη της πόλης και του αεροδρομίου του Ηρακλείου. Σε πρώτη φάση θα ενεργούσαν οι δυνάμεις της Α΄ Ομάδας (Κομήτης) και το πρώτο Κλιμάκιο της Β΄ Ομάδας (Άρης) και σε δεύτερη φάση και μετά από οκτώ ώρες θα ενεργούσε το δεύτερο κλιμάκιο της Β΄ Ομάδας (Άρης) και η Γ΄ Ομάδα (Ωρίων). Τα κύρια αεροδρόμια που χρησιμοποιήθηκαν για την εισβολή στην Κρήτη ήταν της Κορίνθου, της Τανάγρας, των Μεγάρων, της Ελευσίνας του Ελληνικού, του Άργους κ.ά.

ΤΡΙΤΗ, 20 ΜΑΪΟΥ 1941

Χανιά. Από τις 6.00 το πρωί, το σύνολο της βομβαρδιστικής αεροπορίας βομβάρδιζε άγρια και ανελέητα τις περιοχές Μάλεμε - Σούδα. Κατά τις 7.00 άρχισε η υποστήριξη της μαχητικής αεροπορίας, η οποία από ύψος 200-300 μέτρων με μεταφορικά αεροσκάφη και ρυμουλκούμενα ανεμοπλάνα άφηνε τους αλεξιπτωτιστές. Παράλληλα, τα αεροπλάνα δίωξης από μικρά ύψη πολυβολούσαν κάθε κινούμενο στόχο έμψυχο ή άψυχο πάνω στους δρόμους και στους αγρούς της περιοχής. Θέαμα πρωτόγνωρο για τον Κρητικό λαό. Ο ουρανός έβρεχε αλεξιπτωτιστές, έριχνε άγριους και πάνοπλους **«Ουρανήτες»**, όπως τους ονόμασε με τη δική του γλώσσα ο αγνός Κρητικός λαός, γιατί η λέξη αλεξιπτωτιστής του ήταν άγνωστη. Άοπλοι και ανοργάνωτοι, οι γυναίκες και οι άντρες, γέροι και νέοι, με λιονταρίσια καρδιά έδιναν το εθνικό παρόν στο πεδίο της μάχης με ότι όπλο έβρισκαν και μπορούσαν. Με παλιούς γκράδες, καραμπίνες, μαχαίρια, τσεκούρια, δρεπάνια, φυτάρια, λοστούς, ξύλα ακόμη και πέτρες.

Στις 10.00 η ώρα η ΣΣΕ μάχεται σκληρά στα υψώματα δυτικά του Κολυμπαρίου. Οι 300 πρωτοετείς Ευέλπιδες, παλλόμενοι από συγκίνηση, διακατεχόμενοι από ακράτητο ενθουσιασμό, διαπνεόμενοι από τα υψηλά ιδανικά της πίστης, της πατρίδας και της ελευθερίας, ομόφωνα πήραν την απόφαση: *«Να πάμε και εμείς στην Κρήτη. Είμαστε έτοιμοι για κάθε θυσία»*. Έτσι, στις 20 Μαΐου 1941, οι 300 νεαροί Ευέλπιδες με τους αξιωματικούς τους αγωνίζονται με απαρράμιλλο ηρωισμό, με ιώβεια υπομονή και με λεωνίδια αυτοθυσία στην περιοχή του Κολυμπαρίου, όπου σκοτώθηκαν 9 Ευέλπιδες και τραυματίστηκαν πολλοί. Για την ενέργεια αυτή των Ευελπίδων απονεμήθηκε στη σημαία της Σχολής ο **Πολεμικός Σταυρός Α΄ Τάξεως και ο Ταξιαρχίας του Αριστείου Ανδρείας**.

Τις απογευματινές ώρες οι Γερμανοί αλεξιπτωτιστές δημιούργησαν ένα μικρό προγεφύρωμα και κατέλαβαν μέρος του ζωτικού υψώματος 107 στο Κολυμπάρι Χανίων. Τις νυκτερινές ώρες οι Νεοζηλανδοί (22ο Τάγμα Νεοζηλανδών) εγκατέλειψαν το ύψωμα και το πρωί έκπληκτοι το κατέλαβαν οι Γερμανοί αμαχητί. Από έλλειψη συντονισμού, επικοινωνιών, σύγχυσης και αδράνειας δεν έγιναν έγκαιρες ενέργειες από τους Νεοζηλανδούς για την ανακατάληψη του υψώματος. Το μοιραίο λάθος είχε γίνει. **Η Μάχη της Κρήτης χάθηκε πάνω στο ύψωμα 107 του θρυλικού αεροδρομίου των Χανίων**, ανεξάρτητα αν επακολούθησαν στη συνέχεια, σκληρές και πολύνεκρες μάχες εννιά ημερών.

Ρέθυμνο. Η πτώση των αλεξιπτωτιστών άρχισε τις απογευματινές ώρες. Μέχρι τότε οι δυνάμεις που υπεράσπιζαν το Ρέθυμνο (900 αξιωματικοί και χωροφύλακες) είχαν πλήρη άγνοια τι συνέβαινε στα Χανιά από έλλειψη επικοινωνιών. Οι μισοί περίπου αλεξιπτωτιστές σκοτώθηκαν στον αέρα ή κατά την ώρα της προσγειώσής τους.

Ηράκλειο. Προηγήθηκε σφοδρός βομβαρδισμός τις πρωινές ώρες στο αεροδρόμιο, το λιμάνι και τις νότιες παρυφές της πόλης. Τις απογευματινές ώρες άρχισε η ρίψη των αλεξιπτωτιστών. Οι απώλειες των Γερμανών ήταν τεράστιες σε προσωπικό, χωρίς να επιτύχουν τους αντικειμενικούς τους στόχους. Έτσι, κατά την πρώτη ημέρα της Μάχης της Κρήτης ο απολογισμός ήταν απογοητευτικός για τους Γερμανούς. Κανέναν αντικειμενικό σκοπό δεν πέτυχαν, οι απώλειές τους ήταν τρομακτικές και η αντίσταση του Κρητικού λαού υπεράνθρωπη.

ΤΕΤΑΡΤΗ, 21 ΜΑΪΟΥ 1941

Χανιά. Οι Γερμανοί έγιναν κυρίαρχοι του αεροδρομίου του Μάλεμε και άρχισαν οι αφίξεις των μεγάλων ενισχύσεων με αεροπλάνα. Ο αγώνας συνεχίστηκε με ισόποσο πείσμα, μανία, ανδρεία και αυτοθυσία και από τις δύο πλευρές. Η πλάστιγγα όμως στο Μάλεμε είχε κλίνει προς το μέρος των Γερμανών και ήδη είχε αρχίσει να κρίνεται η Μάχη της Κρήτης.

Ρέθυμνο. Οι τοπικές συγκρούσεις και οι σκληρές αντεπιθέσεις των συμμάχων συνεχίζονται.

Ηράκλειο. Συνεχίζονται ανηλεείς βομβαρδισμοί εναντίον των ελληνοβρετανικών θέσεων άμυνας. Σφοδρές οδομαχίες από ένοπλους πολίτες που έχουν πάρει τον οπλισμό των Γερμανών, εκτοξεύονται εναντίον των 1.000 αλεξιπτωτιστών που έχουν εισέλθει στην πόλη του Ηρακλείου.

ΠΕΜΠΤΗ, 22 ΜΑΪΟΥ 1941.

Οι Γερμανοί ανενόχλητοι μεταφέρουν από τον αέρα δυνάμεις και μέσα στα αεροδρόμια που εξασφάλισαν. Στις 25 Μαΐου διεξάγεται η περίφημη μάχη του Γαλατά μια από τις πιο άγριες και τις πιο φονικές. Αγώνας σκληρός έγινε μέσα στο χωριό από άνδρες, γυναίκες, γέρους και παιδιά. Παλλαϊκή ηρωική αντίσταση!

Στις 27 Μαΐου έπεσαν τα Χανιά και η Σούδα και έτσι ολοκληρώθηκε από τους Γερμανούς το πελώριο προγεφύρωμα Μάλεμε - Χανιά - Σούδα.

Ήδη, από τις 26 Μαΐου είχε αρχίσει να εφαρμόζεται το σχέδιο των συμμάχων για την εκκένωση της Κρήτης από τα νότια παράλια. Στις 28 Μαΐου όλα τα βρετανικά τμήματα, σύμφωνα με το σχέδιο εκκένωσης, επιβιβάστηκαν στα πλοία και απέπλευσαν προς Αίγυπτο. Στις 28 Μαΐου οι Γερμανικές δυνάμεις ολοκληρώνουν την κατάληψη των Χανίων και των γύρω περιοχών. Στις 29 Μαΐου οι Γερμανοί καταλαμβάνουν το Ρέθυμνο και το Ηράκλειο. **Έτσι, η 29η Μαΐου για δεύτερη φορά γίνεται αποφράδα ημερομηνία για το ελληνικό έθνος, γιατί την ημερομηνία αυτή και το τελευταίο προπύργιο της λευτεριάς και της αντρειοσύνης, η Κρήτη, είχε σκεπαστεί από τα μαύρα σύννεφα του Ναζισμού.**

Οι απώλειες και από τις δύο πλευρές υπήρξαν τρομακτικές: **Ελληνικές:** Νεκροί (εξακριβωμένοι) 336, αιχμάλωτοι 5.300 και τραυματίες μεγάλος αριθμός. **Κύπριοι και Παλαιστίνιοι** 406. Οι απώλειες της Χωροφυλακής ήταν: 6 αξιωματικοί, 12 υπαξιωματικοί και 58 χωροφύλακες. Επίσης, εξαφανίστηκαν κατά την αιχμαλωσία τους 20 ακόμη άτομα. **Βρετανικές:** Νεκροί 1.742, αιχμάλωτοι 11.835, τραυματίες 1.737 και επιπλέον βυθίστηκαν 2 καταδρομικά, 6 αντιτορπιλικά και χάθηκαν πάνω από 2.000 αξιωματικοί και ναύτες. **Γερμανικές:** Γενικά, από τους 22.000 άνδρες που έλαβαν αρχικά μέρος στην Επιχείρηση «ΕΡΜΗΣ» (Unternehmen MERKUR) σκοτώθηκαν περίπου 4.500- 5.000, αγνοούμενοι 1.995, τραυματίες πάνω από 2.600 άνδρες. Οι απώλειες των αλεξιπτωτιστών ξεπέρασαν τις 8.000. Μόνο στο νεκροταφείο του Μάλεμε Χανίων υπάρχουν 4.465 τάφοι Γερμανών. Καταστράφηκαν 370 αεροπλάνα.

Συμπερασματικά, μπορεί να αναφερθεί ότι η κατάληψη της Κρήτης οφείλεται στη πλημμελή οργάνωση της άμυνας της από τους Βρετανούς, στην απουσία της Κρητικής Μεραρχίας, που θα πολεμούσε στο Αλβανικό Μέτωπο, στην παντελή έλλειψη οργάνωσης και εξοπλισμού της πολιτοφυλακής, στην απόλυτη αεροπορική κυριαρχία των Γερμανών, στη χρησιμοποίηση των πιο επίλεκτων τμημάτων, των αλεξιπτωτιστών, στην έλλειψη επικοινωνιών και στη μοιραία αδράνεια των Νεοζηλανδών (22 NZ Τάγμα) να αντεπιτεθούν τη νύκτα 20/21 Μαΐου για την εξάλειψη του προγεφυρώματος του Μάλεμε και τέλος, στην εσφαλμένη ερμηνεία των σημάτων ULTRA από τον Φράμππεργκ, που ήταν δυνατή η αποκρυπτογράφηση των γερμανικών τηλεπικοινωνιακών σημάτων.

Η Μάχη της Κρήτης υπήρξε αιματηρή για τους Γερμανούς και ανέτρεψε όλες τις προβλέψεις και τους επιχειρησιακούς τους σχεδιασμούς. Με διαταγή του Χίτλερ οι Μονάδες των αλεξιπτωτιστών μετατράπηκαν σε Μονάδες κανονικού στρατού. Καθυστέρησε 5-6 εβδομάδες η επιχείρηση εναντίον της Ρωσίας (22-6-41), η επιχείρηση «Μπαρμπαρόσα». Η Γερμανία πέτυχε μια πύρρειο νίκη, τη νίκη της ήττας της. «*Η Κρήτη υπήρξε ο τάφος των αλεξιπτωτιστών*» (Πτέραρχος Στούντεντ).

Ο κύριος συντελεστής της Μάχης της Κρήτης υπήρξε, αναμφισβήτητα, ο Κρητικός λαός, ο οποίος για μια ακόμη φορά διαλάλησε ότι δεν ξέρει άλλο τρόπο ζωής από το να ζει ελεύθερος. «*Μόνο οι πέτρες δεν σηκώθηκαν μόνες τους να μας κτυπήσουν*», ομολογούν οι Γερμανοί πολεμιστές.

Η απροσκύνητη ψυχή του Κρητικού λαού δεν λύγισε, δεν υπέκυψε στη σκληρή γερμανοϊταλική κατοχή του νησιού. Έτσι, αμέσως οργανώθηκαν αντιστασιακές ομάδες για να προσβάλλουν τους κατακτητές και να δημιουργήσουν συνθήκες για την απελευθέρωση του Νησιού.

Η απαγωγή του Γερμανού Στρατηγού Φον Καρλ Κράιπε, που έγινε στη διασταύρωση Αρχανών Ηρακλείου και Πεζών Πατισίδων, τη νύκτα της 26 Απριλίου 1943, επιστρέφοντας στη βίλα «Αριάδνη», όπου έμενε, οργανώθηκε από τις Βρετανικές Ειδικές Δυνάμεις με επικεφαλής τον Ταγματάρχη Πάτρικ Λη Φέρμορ και τη συμμετοχή και συνεργασία Κρητών ανταρτών και

αντιστασιακών και φυγαδεύτηκε τη νύκτα 14 προς 15 Μαΐου 1944 για το Κάιρο, **χαρκτηρίστηκε** ως «*μία από τις πιο θεαματικές ενέργειες του Β΄ ΠΠ*» και είχε μεγάλες επιπτώσεις στο ηθικό των γερμανικών δυνάμεων κατοχής, αλλά και πολλά εκτεταμένα φονικά αντίποινα κατά του άμαχου πληθυσμού της Κρήτης (ολοκαύτωμα της Βιάννου, ισοπέδωση των Ανωγείων κλπ.).

Δεν είναι τυχαίο το γεγονός ότι στην Κρήτη, στη βίλα «Αριάδνη» απέναντι από την Κνωσό του Ηρακλείου υπογράφηκε το τελευταίο έγγραφο της παράδοσης των γερμανικών και ιταλικών δυνάμεων στις 22.30 ώρα της 9 Μαΐου 1945 και ίσχυσε από τις 10.00 ώρας της 10 Μαΐου 1945.

Ο Κρητικός λαός παρέμεινε άγρυπνος, απροσκύνητος και υπερήφανος και κατάφερε οδυνηρά κτυπήματα στους κατακτητές. Βοήθησε τους Συμμάχους να δραπτετεύσουν από την Κρήτη, και υπέθαλψε πολλούς με κίνδυνο της ζωής του. Ανάγκασε τους Γερμανούς να διατηρούν μεγάλες δυνάμεις στην Κρήτη και να τις στερούν από τα άλλα μέτωπα και συνεχώς να βρίσκονται υπό πίεση. Ιδιαίτερα, σημαντική ήταν η προσφορά των Κρητών στο πληροφοριακό και κατασκοπευτικό τομέα, έτσι ώστε να τροφοδοτεί επαρκώς το Συμμαχικό Στρατηγείο της Μέσης Ανατολής. Η αντίσταση της Κρήτης έδωσε τη δυνατότητα στους Άγγλους να οργανώσουν την άμυνα της Αιγύπτου. Ο ίδιος ο Άγγλος Αρχιστράτηγος Ουίβελ έγραψε: *«Η Κρήτη έσωσε ουσιαστικά τη Μεσόγειο, γιατί καταστράφηκε το μεγαλύτερο μέρος των αεραγμάτων του εχθρού, μέγας αριθμός αεροσκαφών και άλλες επίλεκτες γερμανικές δυνάμεις».*

Τέλος, «Αν ο ρωσικός λαός κατόρθωσε να ανατρέψει τον γερμανικό χείμαρρο, το οφείλει στον ελληνικό λαό, πού καθυστέρησε τις γερμανικές μεραρχίες όλον τον καιρό που θα μπορούσαν να μας γονατίσουν. Η γιγαντομαχία της Κρήτης υπήρξε το αποκορύφωμα της ελληνικής προσφοράς». (Απομνημονεύματα του Στρατάρχη του Σοβιετικού Στρατού G. Zhukov (1896-1974).

Επάξια και εφέτος τιμούμε την 82^η επέτειο της Μάχης της Κρήτης.

Το σημερινό Επετειακό Σημείωμα του Φιλολογικού Συλλόγου Παρνασσός, ας είναι ένα εθνικό θυμίαμα στη μνήμη εκείνων που έπεσαν ηρωικά μαχόμενοι!